

Mit kezdünk az atomreaktorok melléktermékeivel? –
Folyékony radioaktív hulladékok

Dr. Pintér Tamás
osztályvezető

2014. október 2.

MINT MINDEN TECHNOLÓGIÁNAK, AZ ENERGIA-
TERMELÉSNEK IS VAN MELLÉKTERMÉKE
MEGÍTÉLÉS KÉRDÉSE, HOGY MIT TEKINTÜNK
VESZÉLYESNEK,
DE MINDEGYIKKEL FOGLALKOZNI KELL

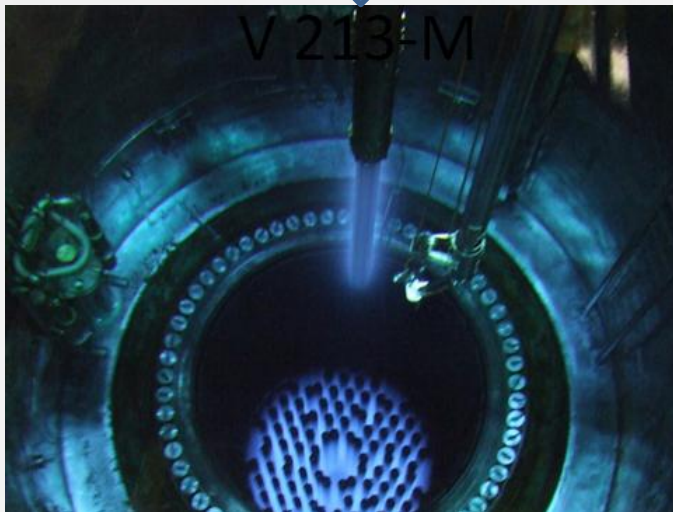
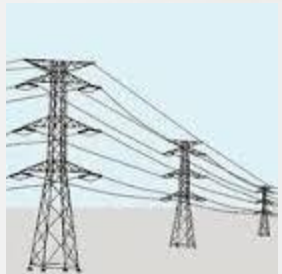

Az ember tragédiája

Isten megteremtette az energiát, de teremtett hozzá hulladékot is.

RÖVIDEN A RADIOAKTÍV HULLADÉKOKRÓL

Az üzemanyag

Nyitott vagy zárt ciklus

Nyílt üzemanyagciklus, amely során a kiégett fűtőelemeket feldolgozás nélkül (de megfelelően előkészítve) véglegesen (a visszanyerés szándéka nélkül) helyezik el egy erre a célra kialakított geológiai tárolóban.

Zárt üzemanyagciklus, amely során a még hasadó képes anyagokat (uránt és plutóniumot) tartalmazó kiégett nukleáris üzemanyagot nyersanyagként újra fel lehet használni fűtőanyag gyártásához.

E reprocessálásnak nevezett folyamat eredményeként (kisebb mennyiségben) visszamaradó nagy aktivitású, hosszú élettartamú hulladékok végső elhelyezéséről továbbra is gondoskodni kell.

A végső döntésig még hosszú évtizedeken át biztonságosan tárolhatók a kiégett fűtőelemek a Pakson található Kiégett Kazetták Átmeneti Tárolójában.

RÖVIDEN A RADIOAKTÍV HULLADÉKOKRÓL

Nagy aktivitású hulladék

Nagy aktivitású hulladékok:

Azok a hulladékok, amelyek felületi dózisteljesítménye meghaladja a 10 mSv/h értéket.

A nagy aktivitású szilárd hulladékok forrásai:

- Elsősorban a reaktorból kivett komponensek (szabályozó kazetták abszorbensei, közbenső rudak, hőelemek), amelyek a hosszú ideig tartó besugárzás hatására anyagukban váltak radioaktívvá.
- Primerköri hőhordozó tisztítására használt, és nagy aktivitásúnak minősített szűrőpatronok, szűrőbetétek.

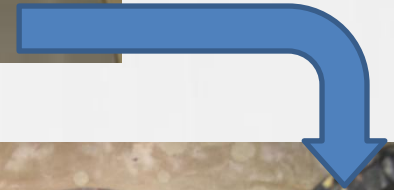
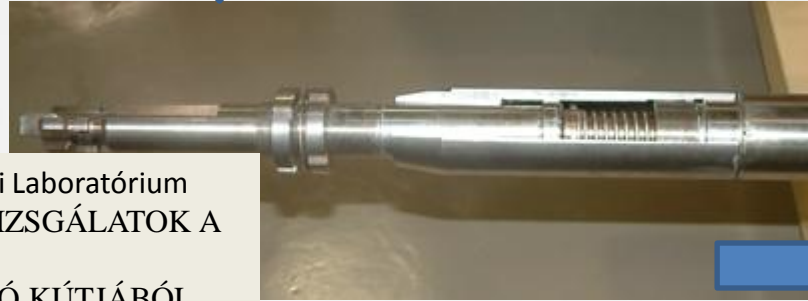
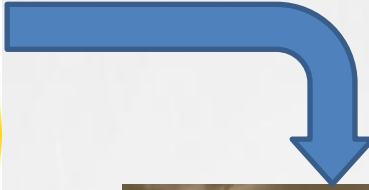
Több éves szünet után indították újra a Nyugat-Mecsekben (Boda) a kutatómunkát azzal a céllal, hogy igazolják az itt lévő agyagkő alkalmasságát egy majdani, mélygeológiai tároló létesítésére. Itt helyeznék el a paksi atomerőmű működése során keletkezett nagy aktivitású hulladékokat. A létesítmény alkalmas lehet a kiégett fűtőelemek végleges elhelyezésére is.

Mecsek - Boda

RÖVIDEN A RADIOAKTÍV HULLADÉKOKRÓL

Nagy aktivitású hulladék

MTA ATOMKI Hertelendi Ede Környezetanalitikai Laboratórium
GÁZMINTAVÉTEL ÉS IZOTÓPANALITIKAI VIZSGÁLATOK A
PAKSI ATOMERŐMŰ EGY
NAGYAKTIVITÁSÚ HULLADÉKOT TÁROLÓ KÚTJÁBÓL
2008

- Tömegspektrométeres gázösszetétel-mérés
- Veszélyes anyagok minőségi kimutatása a gázkromatogramjuk alapján
- Izotópanalitikai mérések
- Trícium mérések
- Radiokarbon mérések
- ^{85}Kr mérése a gázmintákból gamma-spektrométerrel

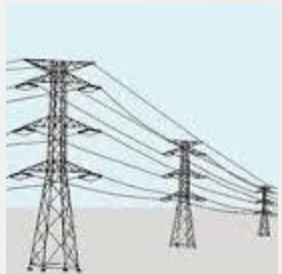
ÖSSZEFOGLALÁS

Méréseink alapján megállapíthatjuk, hogy a hulladéktároló kútban lévő gáz összetétele a levegőével egyezik meg, egyéb, jelentős mennyiségű képződött gázt nem tudtunk kimutatni.

RÖVIDEN A RADIOAKTÍV HULLADÉKOKRÓL

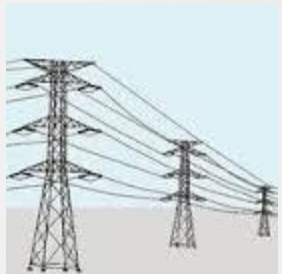
Kis és közepes aktivitású hulladékok

- SZILÁRD HULLADÉKOK
- FOLYÉKONY HULLADÉKOK

A nukleáris alapú villamos energia-termelés elkerülhetetlen melléktermékei a radioaktív hulladékok, melyek kezeléséről, átmeneti és végleges tárolásáról gondoskodni kell.

Radioaktív hulladék minden olyan anyag, amely valamilyen tervezett nukleáris tevékenység során keletkezik, és további felhasználására már nincs igény, ugyanakkor a benne lévő radioizotópok koncentrációja meghaladja a környezetbe történő, és biztonságosnak tekintett kibocsátás, vagy kihelyezés (deponálás) határértékeit.

SZILÁRD HULLADÉKOK

Elhasználódott és felaktiválódott, vagy felületileg szennyezett szerelvények, berendezések, csővezetékek, hőszigetelések stb.

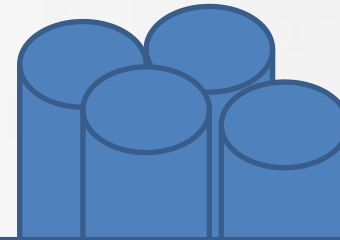
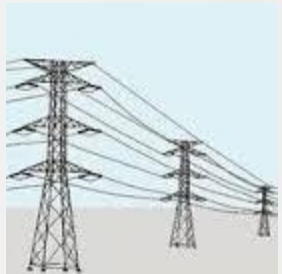
- Átalakításokból származó építési anyagok (betontörmelék, faanyag, üveg stb.), illetve különböző elszennyeződött fémhulladékok, kábelek stb.
- Karbantartó műhelyekben képződött fémhulladékok, elhasználódott szerszámok, forgácsok.
- Karbantartás és üzemeltetés során keletkezett ún. "puha" hulladékok (ruhák, egyéni védőfelszerelések, szűrőbetétek, törlőrongyok, fóliák stb.).

Az eltemetés költséges, ezért amit lehet, tömöríteni szükséges.

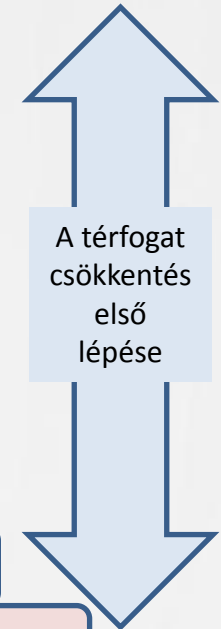
Nemzeti Radioaktív Hulladék-tároló
Bátaapáti

Kis és közepes aktivitású hulladékok

~ 200 g/kg bórsav
~ 400 g/kg sótartalom

+ gamma – béta – alfa sugárzók kémiaiilag elenyésző mennyiségben

Folyékony radioaktív hulladékok

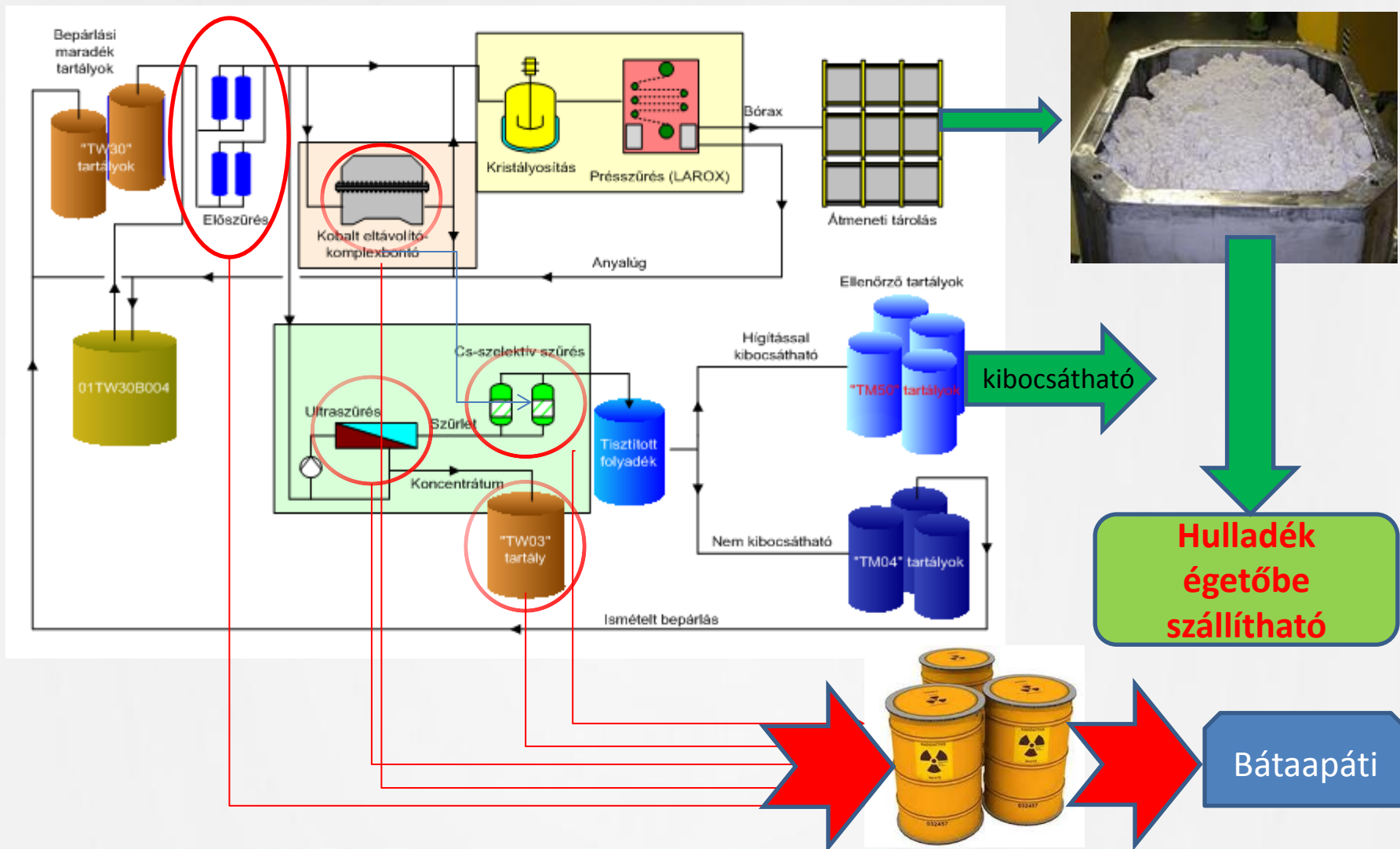
- bepárlási maradékok (sűrítmények),
- evaporátor savazó oldat,
- elhasznált primerköri ioncserélő gyanták,
- dekontamináló oldatok,
- aktív iszapok,
- aktív oldószerkeverékek,
- elszennyeződött technológiai bórsavoldatok

A folyékony hulladékok erőművön belüli átmeneti tárolása tartálparkokban történik.

Folyékony hulladék feldolgozás

A térfogat csökkentés második lépcsője

80-as – 90-es évek

A paksi atomerőmű kis és közepes aktivitású radioaktív hulladékainak izotóp összetételére nézve csak igen korlátozott információk álltak rendelkezésre, mivel az „alapfilozófia” -, mint a szovjet szállítású atomerőművek esetében általában – az volt, hogy a Műszaki Terv adatait kell alapul venni.

1992-ben elindult egy hulladék minősítési komplex program, amelynek keretén belül célul tűztük ki egy korszerű rendszer kidolgozását.

1996. évben megjelent és 1997. július 1-én hatályba lépett az atomenergiáról szóló CXVI törvény, amely szigorúan szabályozta az atomenergia használójának kötelességeit a tevékenységéből keletkező radioaktív hulladékokra vonatkozóan.

Létrejött a Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Társaság (RHK-KHT), de továbbra is az erőmű feladata maradt ezen hulladékok kezelése és olyan kondicionált formába hozása, hogy alkalmas legyen a végső tárolásra.

Hulladék minősítés, mire minősítsünk?

A kis és közepes aktivitású hulladékok végleges elhelyezése szempontjából lényeges a hulladékok fizikai tulajdonsága, kémiai összetétele, **izotóp összetétele és aktivitás koncentrációja.**

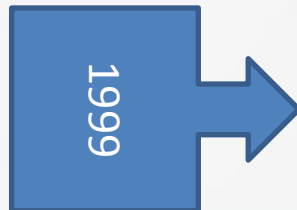
Függ a tároló típusától, kondicionálástól, telephely geológiai tulajdonságaitól

Így a különböző országok és hulladéklerakó helyek minősítési rendszerébe tartozó radioaktív izotópok köre is eltérő lehet.

A Paksi Atomerőmű eredeti Műszaki Terve csak korlátozott információkat tartalmazott a keletkezett hulladékok izotóp-összetételére vonatkozóan.

Ezért egy saját minősítési rendszert kellett kidolgozni a nyugat-európai és amerikai gyakorlat alapján.

A minősítés célja a végleges elhelyezés szempontjából fontos radioizotópok aktivitáskoncentrációjának meghatározása.

ATOMKI

Hulladék minősítés, mire minősítsünk?

A nemzetközi gyakorlat

	Belgium	Finn	Francia	Japán	Angol	Német	Spanyol	Svájc	Svéd	USA	NAÜ			Belgium	Finn	Francia	Japán	Angol	Német	Spanyol	Svájc	Svéd	USA	NAÜ	
³ H	X		X	X	X		X	X		X	X		¹³⁴ Cs												
¹⁴ C	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X		¹³⁷ Cs	X	X	X	X	X	X	X			X	X	
³⁶ Cl		X			X	X		X		X	X		²³⁷ Np	X		X	X		X	X	X	X	X	X	X
⁵⁵ Fe	X									X	X		²³⁴ U	X		X	X		X	X	X	X	X	X	X
⁵⁹ Ni	X	X	X		X		X	X	X	X	X		²³⁵ U	X		X	X		X	X	X	X	X	X	X
⁶⁰ Co	X		X	X	X		X		X	X	X		²³⁸ U	X		X	X		X	X	X	X	X	X	X
⁶³ Ni	X	X	X	X			X		X	X	X		²³⁸ Pu	X		X	X		X	X	X	X	X	X	
⁷⁹ Se					X	X		X		X	X		²³⁹ Pu	X		X	X		X	X	X	X	X	X	X
⁹⁰ Sr	X	X	X	X	X		X		X	X	X		²⁴⁰ Pu	X		X	X		X	X	X	X	X	X	X
⁹³ Zr		X			X			X		X	X		²⁴¹ Am	X		X	X		X	X	X	X	X	X	X
^{93m} Nb													²⁴² Cm	X		X	X		X	X	X	X	X		
⁹⁴ Nb	X	X	X		X		X			X	X		²⁴⁴ Cm	X		X	X		X	X	X	X	X	X	X
⁹⁹ Tc	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X		⁹³ Mo		X									X	X
¹⁰⁷ Pd											X		¹²⁶ Sn					X			X		X	X	
^{108m} Ag													⁴¹ Ca		X		X	X	X				X	X	
¹²⁵ Sb													¹³⁵ Cs					X			X		X	X	
¹²⁹ I	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X		²⁴¹ Pu												X
													¹⁵¹ Sm												X

Hulladék minősítés, mire minősítsünk?

Az „első körben” kiválasztott izotópok

1	³ H	12.32 év	β ⁻ sugárzó	E _{bMax} = 18.59 keV
2	¹⁴ C	5730 év	β ⁻ sugárzó	E _{bMax} = 156 keV
3	³⁶ Cl	3.01x10 ⁵ év	β ⁻ sugárzó	E _{bMax} = 710 keV (98.1%)
4	⁵⁵ Fe	2.73 év	K befogó izotóp	Kx» 5.898 keV
5	⁵⁹ Ni	75000 év	K befogó izotóp	Kx» 6.93 keV (0.20)
6	⁶⁰ Co	5.27 év	β ⁻ + γ sugárzó	E _{bMax} » 317 keV (99.88%)
7	⁶³ Ni	100 év	β sugárzó	E _{bMax} » 67 keV
8	⁷⁹ Se	2.95x10 ⁵ év	β ⁻ sugárzó	E _{bMax} = 151 keV
9	⁹⁰ Sr	30 év	β ⁻ sugárzó	E _{bMax} = 550 keV
10	⁹³ Zr	1.5x10 ⁶ év	β ⁻ sugárzó	E _{bMax} » 19 keV
11	^{93m} Nb	16.1 év	IT (X sugárzó)	E _X » 16.5 keV (9.3%)
12	⁹⁴ Nb	2.1x10 ⁴ év	β ⁻ sugárzó	E _g » 703 keV (98%)
13	⁹⁹ Tc	2.11x10 ⁵ év	β ⁻ sugárzó	E _{bMax} = 294 keV
14	¹⁰⁷ Pd	6.5x10 ⁶ év	β ⁻ sugárzó	E _{bMax} = 34.15 keV
15	^{108m} Ag	418 év	K befogó izotóp	Kx» 17.7 keV

16	¹²⁵ Sb	2.76 év	β ⁻ + γ sugárzó	E _{bMax} » 216 keV
17	¹²⁹ I	1.57x10 ⁷ év	β ⁻ +X+ γ sugárzó	E _{bMax} = 194 keV
18	¹³⁴ Cs	2.07 év	β ⁻ + γ sugárzó	E _{bMax} » 658 keV
19	¹³⁷ Cs	30.17 év	β ⁻ + γ sugárzó	E _{bMax} » 1.18 MeV
20	²³⁷ Np	2.1x 10 ⁶ év	α sugárzó	E _a » 4.8 MeV
21	²³⁴ U	2.4x 10 ⁵ év	α sugárzó	E _a » 4.8 MeV
22	²³⁵ U	7.0x10 ⁸ év	α sugárzó	E _a » 4.5 MeV
23	²³⁸ U	4.5x10 ⁹ év	α sugárzó	E _a » 4.2 MeV
24	²³⁸ Pu	86.4 év	α sugárzó	E _a » 5.5 MeV
25	²³⁹ Pu	2.44x10 ⁴ év	α sugárzó	E _a » 5.1 MeV
26	²⁴⁰ Pu	6600 év	α sugárzó	E _a » 5.2 MeV
27	²⁴¹ Am	432 év	α sugárzó	E _a » 5.5 MeV
28	²⁴² Cm	163 nap	α sugárzó	E _a » 6.1 MeV
29	²⁴⁴ Cm	17.9 év	α sugárzó	E _a » 5.8 MeV

Izotóp „kronológia”

	H3	C14	Cl36	Ca41	Fe55	Ni59	Ni63	Co60	Sr90	Tc99	I129	Cs137	U234	U235	U238	Pu238	Pu239,240	Am241	Cm242	Cm244	Nb93m	Nb94	Sb125	Zr93	Np237	Ag108m	Pd107	Se79	
1999	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X									
2000	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X								
2001	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X								
2002	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X								
2003	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X								
2004	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X								
2005	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X						
2006	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X						
2007	X	X			X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X						
2008	X	X	X		X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2009	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2010	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			X		
2011	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
2012	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
2013	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		

A Co60 és Cs137 izotópok a minták homogenitásának ellenőrzéséhez szükségesek

A gamma sugárzók mérését az erőmű saját laboratóriuma végzi

BÓRAX minták a kiszállítás előtt

Evaporátor savazó oldat

Elhasznált primerkörü ioncserélő gyanták

Dekontamináló oldatok

Mire használhatók az eredmények?

SCALING faktor

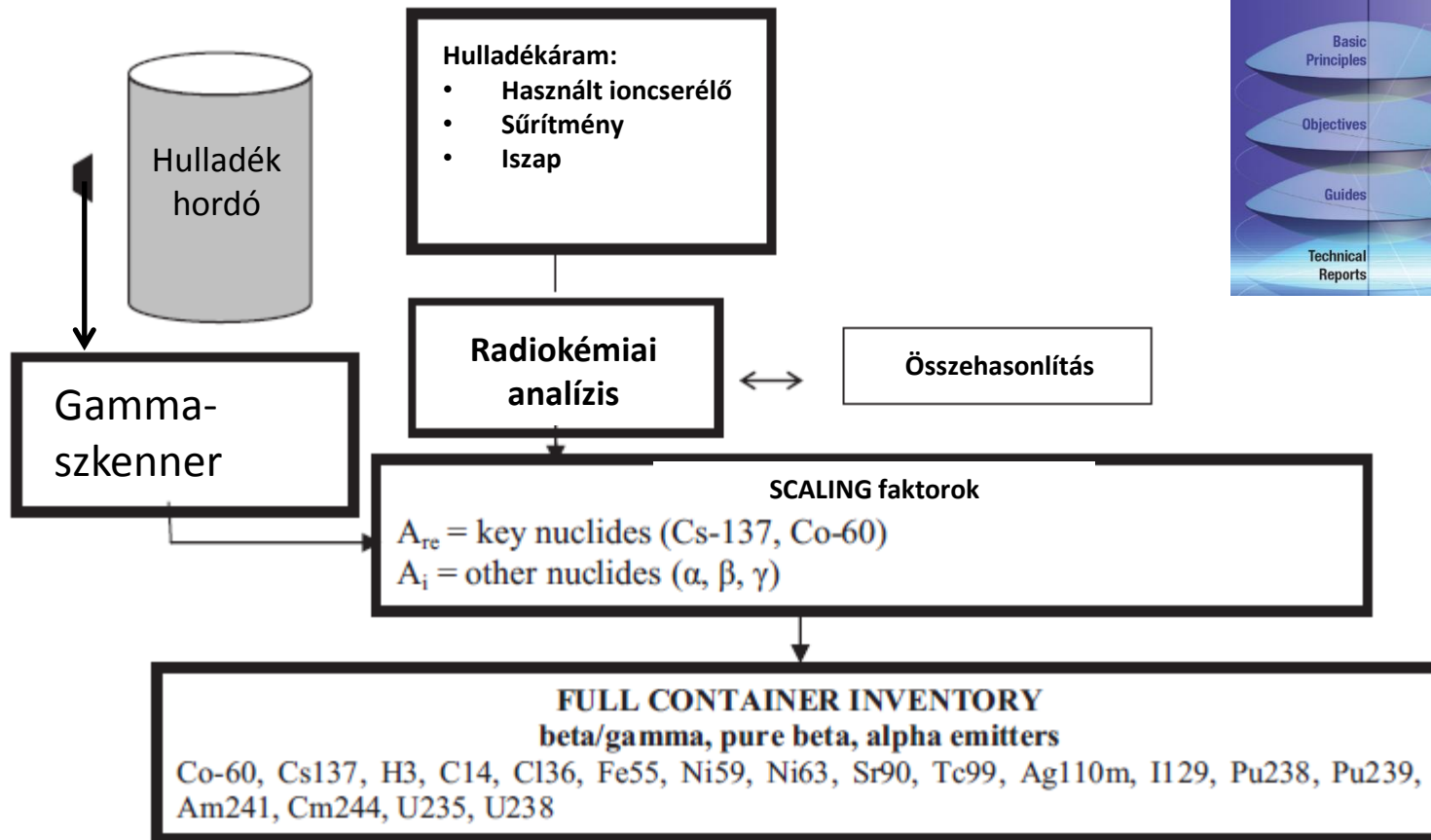
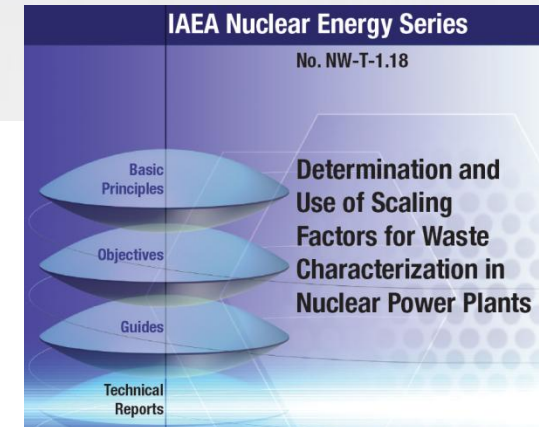
Az izotópösszetétel szempontjából a hulladékáramok nem homogének, hiszen számos, különböző felezési idejű radioizotóp keverékéből állnak. A hulladékminősítés nehézsége abban áll, hogy azon radioizotópok, melyek (tisztá) béta- ill. alfa-sugárzók, nem mérhetők olyan közvetlen módszerekkel, mint a gamma-sugárzók. Ezek meghatározása olyan radiokémiai és nukleáris méréstechnikai módszereket igényel, melyek rutinszerű alkalmazása nem könnyű feladat.

A gamma-spektrometriai méréstechnikát alkalmazva a radioizotópok néhány csoportja nem határozható meg, részarányuk azonban közvetett módon becsülhető, mivel aktivitásuk a gamma-spektrometriailag mérhető izotópok mennyiségével arányban van. A nemzetközileg is folytatott gyakorlat az, hogy a primerköri hőhordozó, vagy a folyékony radioaktív hulladékok egy részének rendszeres ellenőrzésével követik nyomon ezen komponenseket, majd a Scaling-faktor módszerrel elvégzik a becslést. A várható izotópösszetétel, és aktivitáskoncentráció értékekre a szilárd radioaktív hulladékokban mért értékek alapján közelítő becslések adhatók.

Mire használhatók az eredmények?

SCALING faktor

KÖSZÖNÖM a figyelmet!